

I Inleiding

1 Bronnen van het formele belastingrecht

Het formele belastingrecht is verspreid over verschillende verdragen, wetten en beleidsregels. Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste regelingen:

- Verdragen: EVRM en Europees Handvest.
 - Het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) is een mensenrechtenverdrag waarop belastingplichtigen zich kunnen beroepen. Voor de heffing van belastingen is vooral art. 1 van het eerste Protocol bij het EVRM van belang (het eigendomsrecht). Daarnaast speelt art. 6 EVRM (het recht op een eerlijk proces) een belangrijke rol bij het fiscale boeten strafrecht.
 - Het Europees Handvest van de grondrechten van de Europese Unie is de grondrechtencatalogus van de Europese Unie (EU). Belastingplichtigen kunnen zich hier alleen op beroepen als de belastingheffing toepassing geeft aan het Unierecht (zoals bij de omzetbelasting het geval is) of als de belastingheffing strijdt met een van de klassieke pijlers van de EU, zoals het vrij verkeer van kapitaal. Het Europees Handvest bevat veel bepalingen die overeenkomen met de voorschriften van het EVRM.
- Wetgeving: Awb en AWR.
 - De Algemene wet bestuursrecht (Awb) bevat allerlei procedurele regels over de verhouding tussen de overheid (bestuursorganen genoemd) en de burgers (belanghebben-

den genoemd). Denk aan regels over communicatie, besluitvorming, het aanvragen van beschikkingen, het uitoefenen van toezicht, het opleggen van boeten of het indienen en behandelen van een bezwaar-, beroep- of klaagschrift. De regels van de Awb zijn vaak ook van toepassing op de Belastingdienst, tenzij in de AWR een afwijkende regeling is opgenomen.

- De Algemene wet inzake rijksbelastingen (AWR) is dé formele belastingwet. Het is de primaire bron van het formele belastingrecht. Vandaar dat deze uitgave de AWR als vertrekpunt hanteert. In de AWR zijn onder meer van de Awb afwijkende of aanvullende regels opgenomen over de wijze van belastingheffing, de fiscale rechtsgang (bezwaar, beroep enz.), belastingrente en het fiscale boete- en strafrecht.
- Materiële belastingwetten.
 - Het belastingrecht bestaat uit het materiële belastingrecht en het formele belastingrecht. Het materiële belastingrecht regelt WAT er geheven moet worden (denk aan de Wet inkomstenbelasting 2001 (Wet IB 2001), de Wet op de loonbelasting 1964 (Wet LB 1964) enz.); het formele belastingrecht regelt HOE die materieel verschuldigde belasting vervolgens geheven moet worden. Zoals gezegd staan de belangrijkste formele bepalingen in de AWR. Maar soms bevat een materiële belastingwet ook formele voorschriften, zoals de correctieberichtensystematiek bij de loonheffingen (art. 28a e.v. Wet LB 1964) of bijzondere regels voor voorlopige aanslagen en ambtshalve verminderen in de inkomstenbelasting (resp. art. 9.5 en art. 9.6 Wet IB 2001).

- Beleidsregels: BFB, BBiB en BBBB.
 - Het Besluit Fiscaal Bestuursrecht (BFB) is een verzamelbesluit met allerlei voorschriften van procedurele aard, bijvoorbeeld over vooroverleg, elektronisch berichtenverkeer, bezwaarbehandeling, ambtshalve verminderen, de geheimhoudingsplicht, vaststellingsovereenkomsten en schade- en coulancerentevergoedingen.
 - Het Besluit Beroep in Belastingzaken (BBiB) bevat een keur aan regels voor de inspecteur wanneer hij de gang naar de fiscale bestuursrechter maakt. Dit besluit bevat onder meer regels over het indienen van verweerschriften en processtukken.
 - Het Besluit Bestuurlijke Boeten Belastingdienst (BBBB) geeft invulling aan de wettelijke boetebepalingen. Deze boetebepalingen, die voornamelijk in hoofdstuk VIIIA van de AWR staan, zijn zogeheten ‘kan’-bepalingen, dat wil zeggen dat de wetgever het aan de beleidsmaker (de staatssecretaris van Financiën) heeft overgelaten in welke gevallen een boete wordt opgelegd en hoe hoog die boete moet zijn.

Daarnaast vormen de algemene beginselen van behoorlijk bestuur een belangrijke bron van het formele belastingrecht. Sommige beginselen zijn in de Awb opgenomen (ook wel: geschreven of gecodificeerd), zoals het zorgvuldigheidsbeginsel (art. 3:2 Awb), het evenredigheidsbeginsel (art. 3:4 lid 2 Awb) en het motiveringsbeginsel (art. 3:46 Awb t/m art. 3:48 Awb). Andere beginselen zijn niet in wetgeving vastgelegd (de ongeschreven beginselen), zoals het vertrouwensbeginsel en het gelijkheidsbeginsel. Tot de ongeschreven beginselen behoort ook het unierechtelijke verdedigingsbeginsel.